

جایگاه حسن نیت در قراردادهای الکترونیکی و نقش هوش مصنوعی در تضمین آن

سوده حسینمردی^۱

ستایش حاج رجبعلی طهرانی^۲

امیرمحمد توکلی^{۳*}

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۵/۰۳/۲۸

چکیده

اصل حسن نیت، به معنای انصاف و صداقت در رفتار طرفین، یکی از اصول بنیادین حقوق داخلی و بین الملل است که نقش مهمی در انعقاد قراردادها دارد. با گسترش روزافزون قراردادهای الکترونیکی به عنوان ابزار اصلی تعاملات تجاری، اهمیت رعایت این اصل بیش از پیش افزایش یافته است. این نوع قراردادها با چالش های حقوقی متعددی مواجه هستند که از جمله آنها می توان به احراز هویت، اعتبار امضا، امنیت اطلاعات و تعارض قوانین اشاره کرد. این چالش ها به دلیل ماهیت غیرحضور و دیجیتال قراردادهای الکترونیکی پیچیده تر شده اند و نیازمند راهکارهای نوین و مؤثر هستند. در این مقاله، با بهره گیری از روش تحلیل حقوقی و بررسی تطبیقی، نقش فناوری هوش مصنوعی در تقویت و تضمین اصل حسن نیت در قراردادهای الکترونیکی مورد بررسی قرار گرفته است. فناوری هوش مصنوعی با قابلیت تحلیل داده های گسترده، تشخیص الگوهای رفتاری و خودکارسازی فرآیندهای حقوقی، می تواند به شفافیت بیشتر، افزایش امنیت و ارتقاء اعتماد میان طرفین قرارداد کمک کند. یافته های این مطالعه نشان می دهد که تلفیق اصول حقوقی با فناوری های نوین، زمینه ساز توسعه آگاهانه هوش مصنوعی و بهبود چارچوب های حقوقی در فضای دیجیتال خواهد بود. در نهایت، راهکارهایی جهت ارتقاء چارچوب های قانونی و تقویت اعتماد متقابل میان طرفین قراردادهای الکترونیکی ارائه شده است.

واژگان کلیدی

قرارداد الکترونیکی، حسن نیت، هوش مصنوعی، احراز هویت، امنیت اطلاعات

۱. کارشناسی ارشد حقوق محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، تهران، ایران. H_soudeh@yahoo.com

۲. دانشجوی کارشناسی حقوق، دانشگاه آزاد واحد اسلامشهر، تهران، ایران.

۳. (نویسنده مسئول) دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد امارات، دستیار آموزشی دانشکده علوم انسانی، گروه حقوق، دانشگاه

آزاد اسلامی. Amirmohamad.tavakoli@gmail.com

مقدمه

مفهوم حسن نیت ابتدا در علم اخلاق شکل گرفته است و سپس فقه و حقوق این مفهوم را از آن اقتباس کرده‌اند. بنابراین برای فهم دقیق معنای حقوقی آن، ابتدا باید به معنای این واژه در زمینه‌ی اخلاق بپردازیم. اخلاق، که ریشه در فطرت پاک انسان و گرایش به حقیقت و رشد فکری دارد، همواره در تنظیم روابط فردی و اجتماعی نقش حیاتی داشته است. هیچ جامعه‌ای را نمی‌توان تصور کرد که صداقت و باور به ارزش‌ها را نادیده گرفته و در عوض از آسیب رساندن به دیگران یا تقلب حمایت کند. اصول اخلاقی در همه زمان‌ها و مکان‌ها محترم شمرده شده‌اند. حسن نیت نیز یکی از این اصول اخلاقی است. ارسطو نیز بر اهمیت حسن نیت تأکید کرده و گفته است: «در صورتی که حسن نیت کنار گذاشته شود، تمام معاملات بین افراد متوقف خواهند شد».

با گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات، تجارت الکترونیکی به عنوان یکی از مهم‌ترین حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی در دنیای معاصر مطرح شده است. این نوع تجارت، امکان انجام معاملات و قراردادهای را به صورت دیجیتال و از راه دور فراهم کرده است و سرعت، سهولت و گستردگی تعاملات اقتصادی را به طور چشمگیری افزایش داده است. با این حال، ویژگی‌های خاص این بستر نوظهور از جمله عدم حضور فیزیکی طرفین، سرعت بالای تبادل داده‌ها، و پیچیدگی‌های فنی، ضرورت وجود قواعد حقوقی و اخلاقی ویژه‌ای را برای حفظ عدالت، امنیت، و اعتماد میان طرفین معاملات افزایش داده است.

در این راستا، اصل حسن نیت به عنوان یکی از بنیادی‌ترین اصول حقوقی، نقش کلیدی در تضمین شفافیت، صداقت و انصاف در روابط تجاری ایفا می‌کند. این اصل که ریشه در مباحث اخلاقی و فقهی دارد، در نظام‌های حقوقی مختلف به عنوان یک معیار رفتاری مورد توجه قرار گرفته است و در قانون مدنی ایران نیز به عنوان یک قاعده کلی و حاکم بر روابط قراردادی شناخته می‌شود. با ورود به عرصه تجارت الکترونیکی، اهمیت حسن نیت دوچندان شده، زیرا در این محیط، عدم حضور فیزیکی و پیچیدگی‌های مربوط به تأیید هویت و صحت داده‌ها، احتمال بروز سوءاستفاده‌ها و نقض حقوق طرفین را افزایش می‌دهد.

در قانون تجارت الکترونیکی ایران، اصل حسن نیت به عنوان مبنایی برای تنظیم رفتار طرفین در معاملات دیجیتال شناخته شده و در مواد مختلف این قانون به صورت مستقیم و غیرمستقیم مورد اشاره قرار گرفته است. رعایت این اصل، نه تنها موجب ایجاد اعتماد متقابل در فضای مجازی می‌شود، بلکه مانع از سوءاستفاده و اقدامات فریبکارانه و همچنین کاهش مخاطرات حقوقی و اقتصادی مرتبط با معاملات الکترونیکی می‌گردد. با این حال، به دلیل نوظهور بودن این حوزه و پیچیدگی‌های فنی و حقوقی، تفسیر و اجرای دقیق این اصل در فضای تجارت الکترونیکی با چالش‌هایی مواجه است که نیازمند بررسی و تحلیل دقیق‌تر می‌باشد؛ به‌ویژه آنکه تجارت الکترونیکی، خود بستری متفاوت از روابط سنتی ایجاد کرده و در نتیجه، ضرورت بازنگری در نحوه اعمال و تفسیر اصول بنیادین حقوقی را دوچندان کرده است.

در واقع، با گسترش فناوری اطلاعات و توسعه تجارت الکترونیکی، انجام معاملات به صورت دیجیتال و از راه دور به یکی از ارکان مهم فعالیت‌های اقتصادی تبدیل شده است. این تحول، با وجود تسهیل فرایندها و افزایش سرعت تبادل، چالش‌های حقوقی متعددی را نیز به همراه دارد. از جمله این چالش‌ها می‌توان به عدم شناسایی دقیق هویت طرفین، پیچیدگی در تضمین اجرای تعهدات قراردادی، مسائل مربوط به اصالت و صحت اسناد الکترونیکی، و همچنین تهدیدات امنیتی و حریم خصوصی اشاره کرد. این مشکلات باعث می‌شود تا اعتماد میان طرفین کاهش یابد و اختلافات

حقوقی افزایش پیدا کند. در چنین بستری، اصل حسن‌نیت به عنوان یکی از اصول بنیادین حقوقی و اخلاقی، جایگاهی ویژه دارد و نقش کلیدی در تضمین صداقت، انصاف و حفظ اعتماد در معاملات الکترونیکی ایفا می‌کند. در قانون تجارت الکترونیکی ایران نیز حسن‌نیت به عنوان مبنایی برای تنظیم رفتار طرفین و جلوگیری از سوءاستفاده‌های احتمالی شناخته شده است. اهمیت این اصل در فضای تجارت الکترونیکی روز به روز بیشتر احساس می‌شود و بررسی جایگاه و کاربرد آن در این حوزه، ضرورت یافته است.

در سال‌های اخیر، با پیشرفت چشمگیر فناوری‌های نوین همانند هوش مصنوعی به عنوان ابزاری مفید و تاثیرگذار در ارتقای اعتماد و اجرای مؤثر اصول حقوقی همانند اصل حسن‌نیت، در فضای تجارت الکترونیکی مطرح شده است. فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی می‌توانند با تحلیل الگوهای رفتاری کاربران، شناسایی تقلب، بررسی خودکار تعهدات قراردادی و اعتبارسنجی هوشمند طرفین، نقش مؤثری در کاهش سوءاستفاده‌ها و تضمین رفتار منصفانه ایفا کنند. با برقراری الگوریتم‌های مناسب برای تشخیص انحراف از الگوهای معمول رفتاری، می‌تواند به نهادهای نظارتی و حتی خود طرفین قرارداد کمک کند تا مصادیق احتمالی نقض حسن‌نیت را شناسایی کرده و از بروز اختلافات پیشگیری نمایند. از هوش مصنوعی می‌توان به عنوان ابزاری حقوقی اخلاقی در راستای تحقق اصل حسن‌نیت در فضاهای دیجیتال بهره‌مند شد.

این مقاله با هدف بررسی جایگاه و کاربرد اصل حسن‌نیت در قانون تجارت الکترونیکی ایران نگاشته شده است تا ضمن ارائه تحلیلی حقوقی و تطبیقی، چالش‌ها و فرصت‌های موجود در اجرای این اصل در فضای تجارت الکترونیکی را شناسایی نماید. در نهایت این پرسش اساسی مطرح می‌شود که چگونه می‌توان با بهره‌گیری از ظرفیت‌های فناوری نوین به‌ویژه هوش مصنوعی، اجرای اصل حسن‌نیت را در قراردادهای الکترونیکی تضمین و تقویت کرد. همچنین تلاش دارد راهکارهای عملی و پیشنهادی برای تقویت و بهبود کارکرد اصل حسن‌نیت در نظام حقوقی ایران ارائه دهد تا بتواند به افزایش امنیت حقوقی و اعتماد در معاملات دیجیتال کمک نماید و زمینه را برای توسعه پایدار تجارت الکترونیکی فراهم آورد.

۱- مبانی نظری اصل حسن‌نیت

۱-۱ تعریف و مفهوم حسن‌نیت از دیدگاه حقوق، نظریه دکترین و حقوق تطبیقی

حسن‌نیت متشکل از دو کلمه حسن و نیت است. حسن در لغت به معنای نیکو شدن، خوب شدن، خوبی و زیبایی است و نیت، به معنی قصد، عزم، آهنگ آمده است (عمید، ۱۳۷۹، ص ۱۶۳۰). حسن‌نیت در روابط انسانی به طرز تفکری گفته می‌شود که صادقانه، منصفانه، خالص و بدون انتظار به بازخورد دریافتی از سوی طرف مقابل باشد. در قراردادها با نام رفتار منصفانه از این اصل یاد شده است. از دیدگاه صاحب نظران حقوق، این اصل مقوله‌ای ذهنی، کیفی و مبهم و دارای تعریفی دشوار است. به همین دلیل کشورهایی که پیرو نظام حقوقی کامن‌لا (بجز آمریکا) هستند از پذیرش این اصطلاح در حقوق خودداری می‌کنند البته این نقص را با قواعد انصاف برطرف می‌کنند. حقوقدانان فرانسه معتقدند که حسن‌نیت راهنمای درست و صادق است (le Tourneau, ph, 2005, n.p). کشورهای نظیر اسپانیا، فرانسه و آلمان در جریان تدوین کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا، اصرار بر رعایت اصل حسن‌نیت در کنوانسیون بودند در این زمان نمایندگان کشورهای کامن‌لا با آن مخالف بودند. دلیل مخالفتشان را اینگونه بیان می‌کردند که حسن‌نیت مفهومی

مبهم و انتزاعی و اخلاقی است. در نهایت نظام های حقوقی فقط درخصوص تفسیر قراردادها پذیرفت (Honnold, 1991,p132).

دکتر جعفری لنگرودی در کتاب ترمینولوژی خود برای تعریف حسن نیت این توضیح را بیان کرده اند؛ حسن نیت به معنای وضع فکری کسی است که به عمل حقوقی یا مادی (که منشا اثر حقوقی است) از روی اشتباه اقدام می کند و تصور دارد که عمل او وفق قانون است حال آنکه موافق قانون نیست (لنگرودی، ۱۳۹۴، ص ۲۱۵).

دکتر صفایی در این خصوص می فرماید؛ حسن نیت، به عرف و معقول بودن نزدیک است. در حقوق ایران، حسن نیت صرفاً به نیت درونی فرد محدود نمی شود، بلکه با رفتار متعارفی سنجیده می شود که یک فرد عاقل و منصف در شرایط مشابه از خود نشان می دهد. دکتر صفایی بر این باور است که حسن نیت مفهومی عینی است که به عرف و عقل اجتماعی نزدیک است، نه صرف باور شخص به درستی عمل خویش. بنابراین، اثبات حسن نیت نیازمند انطباق رفتار شخص با انتظارات عقلایی و معیارهای رایج جامعه است، نه صرف ادعای بی اطلاعی یا نبود سوءنیت.

مرحوم دکتر کاتوزیان، با اقتباس از حقوق آلمان، برای مفهوم حسن نیت دو جنبه مجزا قائل شده است: حسن نیت ناشی از جهل و حسن نیت ناشی از رفتار. حسن نیت ناشی از جهل، یک مفهوم ذهنی و روانی است که به شرایطی اشاره دارد که شخص نسبت به وجود وضع حقوقی یا شرایطی که مانع از تحقق کامل آثار حقوقی می شود، دارای اعتقاد نادرست و ناآگاهانه است. هدف این دیدگاه آن است که در مواردی که فرد دچار اشتباه شده، به جای اجرای احکامی چون رابطه نامشروع یا غصب، حکم تعدیل شده و از شدت مجازات یا آثار حقوقی کاسته شود. به بیان دیگر، با وجود اصل حسن نیت در این نوع جهل، حکم قانونی که معمولاً در شرایط عادی و طبیعی اجرا می شود، قابل اعمال نخواهد بود، چرا که درک نادرست طرف معامله مانع اجرای کامل آثار حقوقی است. بنابراین، حسن نیت ناشی از جهل به عنوان عاملی مؤثر در تعدیل مسئولیت و آثار حقوقی ناشی از اشتباه شخص به شمار می آید.

حسن نیت ناشی از رفتار به معنای آن است که فرد از ابتدای شروع مذاکرات تا زمان انعقاد قرارداد، در اعمال و گفتار خود صداقت، دلسوزی و رفتار منصفانه را رعایت کند. به این معنا که رفتار او باید مطابق با معیارهای عقلایی، منصفانه و عرف جامعه باشد و نشان دهنده عدم قصد سوءاستفاده یا فریب باشد. این نوع حسن نیت، برخلاف نیت صرفاً ذهنی، بر اساس رفتار عینی و قابل ارزیابی فرد سنجیده می شود و به عنوان مبنایی برای اعتماد در معاملات و روابط حقوقی شناخته می شود. به موجب ماده ۲۸۸ قانون مدنی ایران، طرفین قرارداد موظفند که به یکدیگر وفادار بوده و به تعهدات خود با حسن نیت عمل کنند. همچنین، اصل ۴۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر حفظ حقوق مالکیت و جلوگیری از سوءاستفاده تأکید دارد که تضمین کننده رعایت حسن نیت در روابط حقوقی است. در واقع، حسن نیت ناشی از رفتار تضمین می کند که طرفین قرارداد با مسئولیت پذیری و احترام به منافع طرف مقابل، روابط خود را به نحوی تنظیم کنند که باعث حفظ عدالت و امنیت حقوقی شود.

۲-۱ جایگاه حسن نیت در نظام حقوقی ایران

در قانون های متعددی من جمله قانون اساسی، مدنی و آیین دادرسی مدنی به اصل حسن نیت در مواد آن ها توجه شده است که در ادامه به بررسی برخی از آنها پرداخته شده است.

اصل ۴۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر اصل مالکیت و احترام به حقوق افراد تأکید دارد و مقرراتی را جهت حفظ امنیت معاملات و جلوگیری از بازپس گیری ناعادلانه اموال بدون دلیل موجه پیش بینی کرده است. این اصل به

صراحت بیان می‌کند که هیچ ملکی نباید بدون حکم قانون از مالک سلب شود و این اصل، مبنای حقوقی حمایت از اشخاصی است که به حسن نیت مال یا حق را تحصیل کرده‌اند. در واقع، اصل ۴۰، امنیت حقوقی و اقتصادی افراد را تضمین می‌کند و منع بازپس‌گیری اموال بر اساس نداشتن سوءنیت یا اطمینان معقول از صحت مالکیت فروشنده را به رسمیت می‌شناسد. به این ترتیب، حسن نیت در چارچوب این اصل به عنوان یک معیار بنیادین در حفظ حقوق مالکیت و معاملات مشروع شناخته شده است.

ماده ۶۵ قانون مدنی ایران توجه ویژه‌ای به حسن نیت در معاملات و انتقال مالکیت دارد. این ماده مقرر می‌کند که اگر شخصی مالی را به حسن نیت از مالک یا متصرف قانونی خریداری کند، حتی در صورت اثبات عدم مالکیت فروشنده، مالکیت خریدار محفوظ خواهد بود. این حکم به منظور تضمین امنیت معاملات و حمایت از افراد متصرف و خریداران معقول وضع شده است. معیار حسن نیت در این ماده مبتنی بر نداشتن علم به عدم مالکیت فروشنده در زمان معامله است و این مسئله نشان می‌دهد که قانونگذار برای جلوگیری از بی‌ثباتی حقوق مالکیت، حسن نیت را به عنوان یک اصل اساسی پذیرفته است. بنابراین، ماده ۶۵ به طور مستقیم به تضمین حقوق اشخاص ثالثی می‌پردازد که با نیت صادقانه و مطابق عرف وارد معاملات شده‌اند.

ماده ۲۷۹ قانون مدنی به وضعیت معاملاتی می‌پردازد که به دلایلی باطل شناخته می‌شوند، یعنی از نظر قانون فاقد اعتبار و اثر حقوقی هستند. این ماده بیان می‌کند که اگر یکی از طرفین معامله در زمان انجام آن، حسن نیت نداشته باشد. یعنی بدون اطلاع از ایراد معامله و با اطمینان منطقی به صحت آن اقدام کرده باشد. قانون برای حفظ حقوق این شخص تمهیداتی در نظر گرفته است. به این معنی که در چنین شرایطی، ممکن است طرف حسن نیت بتواند از بازگرداندن مال یا جبران خسارت به نحوی مستثنی شود یا شرایط خاصی برای او فراهم شود. این مقرر به منظور ایجاد توازن میان رعایت حقوق مالکیت و حمایت از کسانی است که بدون قصد سوءنیت و بر اساس اعتماد وارد معامله شده‌اند. بنابراین، حسن نیت در این ماده به عنوان عاملی کلیدی در تعیین چگونگی اعمال آثار حقوقی بطلان معامله مورد توجه قرار می‌گیرد و قاضی در بررسی پرونده‌ها باید به آن دقت کند.

۳-۱ جایگاه حسن نیت در آموزه‌های قرآن و روایات

حسن نیت، به عنوان یکی از اصول مهم اخلاقی و حقوقی، جایگاه ویژه‌ای در متون دینی اسلام، از جمله قرآن کریم و روایات معصومان (علیهم‌السلام) دارد. این مفهوم، که در حقوق مدنی امروز نیز نقش مهمی در تحلیل قراردادها و روابط حقوقی ایفا می‌کند، ریشه در آموزه‌های اصیل دینی دارد و در قالب مفاهیمی چون «صدق»، «عدل»، «وفا به عهد»، و «اجتناب از سوءظن» تجلی یافته است. یکی از مهم‌ترین آیاتی که به صورت مستقیم بر لزوم حسن نیت و پرهیز از بدبینی و سوءظن تأکید می‌کند، آیه ۱۲ سوره حجرات است؛

"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ" (حجرات آیه ۱۲)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از بسیاری از گمان‌ها پرهیزید، که برخی از گمان‌ها گناه است. این آیه، بنیانی قرآنی برای اصل «حسن ظن» فراهم می‌آورد که در روابط انسانی، به ویژه در زمینه قراردادها و تعاملات اقتصادی و اجتماعی، پایه‌ای بر اعتماد متقابل است.

همچنین آیه ۲۹ سوره نساء، با تأکید بر اصل مشروعیت و عدالت در معاملات، زمینه‌ای برای لزوم رفتار منصفانه و نیت صادقانه در تعاملات مالی فراهم می‌کند: **"يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ"** (نساء: ۲۹)

ای کسانی که ایمان آورده‌اید! اموال یکدیگر را به ناحق نخورید، مگر آن که تجارتي باشد با رضایت طرفین. مفهوم «تراضی» در این آیه، تنها رضایت ظاهری نیست، بلکه نشان از سلامت نیت و قصد واقعی طرفین دارد. در فقه امامیه نیز، «قصد انشاء» و «رضایت واقعی» از ارکان صحت عقود محسوب می‌شود و با حسن نیت ارتباط مستقیم دارد. در احادیث و روایات اسلامی، حسن نیت به عنوان فضیلتی اخلاقی و شرطی برای قبولی اعمال و دوام بر راه حق معرفی شده است. امام باقر (ع) می‌فرماید:

"إِذَا عَلِمَ اللَّهُ حُسْنَ نِيَّةٍ مِنْ أَحَدٍ فِي إِقَامَةِ الْحَقِّ، أَوْفَرَ عَلَيْهِ الْحُجَّةَ"

هرگاه خداوند نیت نیک فردی را در راستای اقامه حق بداند، بر او حجت را تمام می‌کند (بحار الأنوار، ص ۳۳۹) این روایت نشان می‌دهد که حسن نیت نه تنها در مقبولیت عمل، بلکه در برخورداری از هدایت و حمایت الهی نیز نقش دارد.

همچنین در حدیثی از امام صادق (ع) آمده است: **"مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ زَكَى عَمَلُهُ، وَمَنْ حَسَنَتْ نِيَّتُهُ زِيدَ فِي رِزْقِهِ"** کسی که زبانش صادق باشد، عملش پاک می‌شود، و کسی که نیتش نیکو باشد، روزی‌اش افزون می‌شود (کافی، ج ۲، ص ۲۳۶) این روایت نیز نشان می‌دهد که صداقت در گفتار و پاکی نیت، دو رکن اساسی در شکل‌گیری اعتماد اجتماعی و مشروعیت شرعی اعمال هستند.

امام علی (ع) نیز در نامه‌های حکومتی خود، به کارگزاران توصیه می‌کرد که با مردم به انصاف رفتار کرده، از دروغ، فریب و نیت‌های ناپسند پرهیزند:

"وَاجْعَلْ لِنَفْسِكَ نَصِيْبًا فِي الْآخِرَةِ، وَلَا تَكُنْ عَلَى النَّاسِ سَبْعًا ضَارِيًا تَغْنِمُ أَكْلَهُمْ، فَإِنَّهُمْ صِنْفَانِ: إِمَّا أَخُ لَكَ فِي الدِّينِ، أَوْ نَظِيرٌ لَكَ فِي الْخَلْقِ" (نهج البلاغه، نامه ۵۳ - عهد مالک اشتر)

این سخنان میبایست آن است که اسلام بر نیت پاک، رفتار صادقانه و رعایت عدالت در تعاملات اقتصادی و اجتماعی تأکید داشته و حسن نیت را فراتر از یک مفهوم صرفاً اخلاقی، به مثابه یکی از پایه‌های مشروعیت و اعتبار رفتارها و تصمیمات معرفی می‌کند.

۱-۴ کاربرد اصل حسن نیت در رویه قضایی

در فرایند دادرسی، اصل حسن نیت ایجاب می‌کند که اصحاب دعوا، وکلا، کارشناسان و سایر ذی‌نفعان، ضمن ارائه اطلاعات و ادله خود، از هرگونه رفتار فریبکارانه، سوءاستفاده از فرایند یا ارائه مدارک و ادعاهای کاذب پرهیز کنند. این اصل، مبنایی برای ایجاد اعتماد متقابل در فرایند قضایی بوده و قاضی را قادر می‌سازد تا بر اساس داده‌های موثق و نیت‌های صادقانه، حکم خود را صادر نماید. رعایت اصل حسن نیت در دادرسی موجب تسریع رسیدگی، کاهش تضادها و جلوگیری از اتلاف منابع قضایی می‌شود.

۱-۵ کاربرد اصل حسن نیت در قراردادها

در حقوق قراردادها، اصل حسن نیت یکی از قواعد آمره و حاکم بر تنظیم، تفسیر و اجرای قراردادهاست. این اصل مستلزم آن است که طرفین قرارداد، در هنگام انعقاد، اجرا و تفسیر مفاد قرارداد، با قصد خیر، شفافیت و انصاف عمل

کنند و از هرگونه رفتار متقلبانه یا سوءاستفاده از خلأهای قراردادی خودداری نمایند. حسن نیت در قراردادها تضمین‌کننده تعادل حقوق و تعهدات طرفین بوده و از اختلالات احتمالی در اجرای قرارداد جلوگیری می‌کند. در قوانین ایران و نظام‌های حقوقی معاصر، حسن نیت به عنوان قاعده کلی در تفسیر مفاد قراردادها و تنظیم روابط قراردادی به رسمیت شناخته شده است.

۱-۶ مبانی اخلاقی و حقوقی اصل حسن نیت

از منظر اخلاقی، اصل حسن نیت بر پایه ارزش‌های بنیادین انسانی نظیر صداقت، امانت‌داری و احترام متقابل قرار دارد و به عنوان رکن اساسی اخلاق حرفه‌ای و اجتماعی تلقی می‌شود. این اصل موجب تقویت اعتماد اجتماعی و تضمین پایداری روابط حقوقی می‌گردد. از بعد حقوقی، حسن نیت به عنوان یک قاعده کلی و منشأ حقوقی در قوانین مدنی و تجاری پذیرفته شده و در حقوق تطبیقی نیز مورد تأکید قرار دارد. این اصل در مواد متعدد قانون مدنی ایران به عنوان مبنای تعهدات و رفتارهای مشروع طرفین به کار گرفته شده و نقش تعیین‌کننده‌ای در تضمین عدالت و انصاف در روابط حقوقی ایفا می‌نماید.

۲- حسن نیت در تجارت الکترونیک

قراردادهای الکترونیکی: از جمله مباحث نوآور در تجارت الکترونیک، وجود قراردادهای الکترونیکی است. با وجود چنین نوآوری تجار برای انعقاد قرارداد و تبادل اطلاعات دیگر نیازی به مراجعه حضوری نیست. تجار می‌توانند نظرات و پیشنهادات خود را از این طریق با یکدیگر به اشتراک بگذارند. البته لازم به ذکر است برای استفاده از چنین فرآیندی سازوکارهای لازم جهت اطمینان و تامین صحت و نیز وجود حسن نیت طرفین برقرار شود. انعقاد این نوع قراردادها به واسطه استفاده از وسایل الکترونیکی یا سیستم کامپیوتری صورت می‌گیرد. قرارداد های الکترونیکی را اینگونه نیز می‌توان تعریف کرد؛ قراردادهای الکترونیکی، همکاری متقابل اراده دو یا چند شخص است که به قصد ایجاد ماهیت حقوقی از طریق واسطه های الکترونیکی انجام می‌شود (نیک بخش تهرانی و آذرصابری، ۱۳۸۱). در معنای عام قراردادهای الکترونیکی، اعلام اراده به همراه ایجاد اثر حقوقی در فضای مجازی و غیر ملموس است.

۲-۱ حقوق و تعهدات ناشی از قراردادهای الکترونیکی

به واسطه انعقاد قرارداد، حق و حقوقی برای طرفین عقد به وجود می‌آید و می‌توانند از یکدیگر آن را مطالبه کنند. قانونگذار در قراردادهای الکترونیک برای خریدار حقوق خاصی ترتیب داده است. دو ماده ۶ و ۱۲ قانون تجارت الکترونیک به شناسایی و اعتباربخشی به اسناد و داده‌پیام‌ها در فضای دیجیتال پرداخته است. ماده ۶ قانون تجارت الکترونیک بیان می‌کند که هرگاه قانون وجود «یک نوشته» را لازم بداند، «داده‌پیام»^۱ نیز معادل آن نوشته محسوب می‌شود. این اصل، گامی مهم در جهت تسهیل استفاده از فناوری‌های نوین در انعقاد قراردادها و انجام معاملات الکترونیکی است. با این حال، قانون‌گذار در موارد خاصی مانند اسناد مالکیت اموال غیرمنقول، فروش مواد دارویی به مصرف‌کنندگان نهایی و اطلاعاتی که دستورالعمل‌های خاصی را برای استفاده از کالاها تعیین می‌کنند، معادل‌سازی داده‌پیام با نوشته را پذیرفته نشده است. این استثنائات نشان‌دهنده حساسیت قانون نسبت به حوزه‌هایی است که اعتبار و صحت اطلاعات در آن‌ها اهمیت ویژه‌ای دارد.

^۱ داده‌پیام یعنی هر نوع اطلاعات یا پیامی که به شکل الکترونیکی ارسال یا ذخیره می‌شود

از سوی دیگر، ماده ۱۲ قانون تجارت الکترونیک به موضوع اعتبار اثباتی داده‌پیام‌ها در محاکم قضایی می‌پردازد و تصریح می‌کند که اسناد و مدارک ارائه‌شده به صورت داده‌پیام نمی‌توانند صرفاً به دلیل شکل دیجیتالی‌شان از ارزش اثباتی در محاکم محروم شوند. این ماده به قضات اجازه می‌دهد که داده‌پیام‌ها را به عنوان دلایل قابل قبول در روند دادرسی بپذیرند، البته با رعایت شرایطی مانند اصالت، صحت و قابلیت انتساب آن‌ها به طرفین دعوا. بدین ترتیب، ماده ۱۲ زمینه را برای استفاده گسترده‌تر و پذیرش رسمی اسناد دیجیتال در نظام قضایی فراهم می‌کند.

۲-۲ اهمیت اصل حسن نیت در قراردادهای الکترونیکی

رعایت اصل حسن نیت در قانون تجارت الکترونیک به عنوان ضامن مشروعیت و اعتبار مبادلات دیجیتال تلقی می‌شود و بر تمامی جوانب اجرای این قانون سایه می‌افکند. ماده ۸ به روشنی تأکید می‌ورزد که تفسیر مقررات این قانون باید با محوریت رعایت حسن نیت صورت پذیرد، امری که مانع از هرگونه سوءاستفاده، رفتار فریبکارانه یا نقض تعهدات ضمنی در فرایند معاملات الکترونیکی می‌شود. این اصل نه تنها به عنوان معیاری اخلاقی، بلکه به مثابه یک قاعده حقوقی الزام‌آور در جهت تضمین تعادل و عدالت میان طرفین قرارداد مورد توجه قرار گرفته است. از سوی دیگر، ماده ۸۵ چارچوبی دقیق برای ارائه اطلاعات به مصرف‌کنندگان وضع کرده است که مستلزم انتقال داده‌ها به شیوه‌ای شفاف، صریح و در قالب واسطه‌ای بادوام است. در این ماده، حسن نیت به عنوان معیار بنیادین در تهیه و اعلام اطلاعات، به‌ویژه در مواجهه با افراد آسیب‌پذیر مانند کودکان و افراد ناتوان، برجسته شده است. این الزام عملی، پیش‌زمینه‌ای حیاتی برای ایجاد رضایت‌مندی مصرف‌کننده و جلوگیری از بروز تضییع حقوق در فرایندهای پیش‌قراردادی و اجرایی است. بدین ترتیب، این مواد با تثبیت اصل حسن نیت به عنوان یک رکن محوری، زمینه را برای تحقق امنیت حقوقی، اعتماد متقابل و توسعه پایدار تجارت الکترونیکی فراهم می‌آورند و مانع از بی‌اعتمادی و ناامنی در فضای مبادلات الکترونیکی می‌شوند.

۲-۳ چالش‌های قراردادهای الکترونیک

همانطور که گفته شد در دنیای امروزی قراردادهای الکترونیک در مبادلات تجاری نقش مهمی ایفا کرده‌اند؛ به معنای دیگر از اجزای جدایی ناپذیر از دنیای امروز تبدیل شده‌اند. علت محبوبیت این نوع فناوری‌ها مزایایی همچون سرعت، سهولت و کاهش هزینه‌ها می‌باشد. این نوع قراردادها با چالش‌های حقوقی متعددی روبه‌رو هستند که اعتبار، قابلیت اجرا و امنیت آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این چالش‌ها هم در سطح داخلی و هم در حوزه قراردادهای بین‌المللی مطرح‌اند و شناخت آنها برای تنظیم قراردادهای قابل اتکا و منطبق با قوانین، ضروری است.

۱-۲-۳ احراز هویت و اعتبار امضا

یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در قراردادهای الکترونیکی، مسئله احراز هویت طرفین و اعتبار امضای الکترونیکی است. برخلاف قراردادهای سنتی که امکان مشاهده حضوری امضای دستی وجود داشت، این دسترسی در فضای دیجیتال به راحتی امکان‌پذیر نیست و نمی‌توان متوجه شد که امضای انجام‌شده واقعاً توسط شخص مورد نظر انجام شده است. در بسیاری از کشورها، امضاهای الکترونیکی به سه دسته ساده، پیشرفته و واجد شرایط (Qualified) تقسیم می‌شوند. از سه نوع امضای گفته شده، فقط نوع پیشرفته و واجد شرایط قابل اثبات در دادگاه‌ها است.

۲-۲-۳ تنوع قوانین ملی و مشکل تعارض قوانین

با توسعه بهره‌مندی از قراردادهای الکترونیکی در سراسر حقوق بین‌الملل، تفاوت‌هایی در زمینه قوانین کشورها در خصوص امضای الکترونیکی وجود دارد. به علت وجود قوانین متعدد، عدم هماهنگی حقوقی و اختلاف در پذیرش

اعتبار قرارداد امکان پذیر است. در ایالات متحده آمریکا قانون E-SIGN^۲ در سال ۲۰۰۰ تصویب شد، در این قانون امضای الکترونیکی از اعتبار کافی برخوردار است و آن را معادل امضای دستی در نظر می‌گیرند و در تمام معاملات تجاری معتبر می‌شناسد (U.S.Congress, 2000, p 106-229) این قانون تا حد زیادی پذیرش گسترده قراردادهای الکترونیکی را تسهیل کرده است. با این حال کشورهایی همانند آلمان امضاهای الکترونیکی با سطح خاصی از اعتبار و امنیت می‌پذیرند. امضاهای الکترونیکی واجد شرایط^۳ QES، قابل قبول است. این امضا باید توسط مراکز صدور گواهی الکترونیکی معتبر تایید شده باشد و سطح بالایی از امنیت و اصالت را تضمین کند (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, 2001). در نهایت، در سطح اتحادیه اروپا مقررات eIDAS^۴ چارچوبی جامع برای اعتبار امضای الکترونیکی فراهم کرده اند و امضاها را در سه سطح ساده، پیشرفته و واجد شرایط طبقه‌بندی می‌کنند (European Parliament and Council, 2014). برای بسیاری از اسناد، استفاده از امضای الکترونیکی واجد شرایط ضروری است تا تضمین اصالت و امنیت حفظ شود.

۳-۳-۲ خطر امنیت و افشای اطلاعات اشخاص

قراردادهای الکترونیکی در معرض تهدیدات متعددی مانند هک، دسترسی غیرمجاز، افشای اطلاعات و تغییر غیرمجاز در متن قرارداد قرار دارند. این نوع تهدیدات می‌توانند اعتبار حقوقی قرارداد را به خطر بیندازند. از این رو، استفاده از روش‌های امنیتی قوی مانند رمزنگاری پیشرفته، تایید هویت دو مرحله‌ای، کنترل دقیق دسترسی و محافظت از داده‌های شخصی برای تضمین اعتبار حقوقی قرارداد ضروری است. همچنین، در برخی نظام‌های حقوقی مانند مقررات GDPR اتحادیه اروپا، نقض امنیت داده‌ها می‌تواند نه تنها منجر به بی‌اعتباری قرارداد شود، بلکه مسئولیت‌های مدنی و جرمه‌های مالی نیز به دنبال داشته باشد.

۳-۳-۱ کاربرد هوش مصنوعی در تضمین حسن نیت و بهینه‌سازی قراردادهای دیجیتال

هوش مصنوعی با توانایی تحلیل داده‌های بزرگ و خودکارسازی فرآیندها، نقش مهمی در افزایش دقت، امنیت و کارآمدی قراردادهای الکترونیکی ایفا می‌کند. این فناوری می‌تواند خطرات احتمالی را پیش‌بینی کرده و به بهبود قابلیت استناد و انکارناپذیری قراردادها کمک کند. علاوه بر این، هوش مصنوعی به طور خاص در تشخیص و تضمین حسن نیت طرفین نقش موثری دارد که یکی از اصول اساسی در تضمین صحت و موفقیت قراردادهای تجاری است.

۱-۳ احراز هویت هوشمند و افزایش امنیت به واسطه هوش مصنوعی

هوش مصنوعی با استفاده از الگوریتم‌های پیچیده یادگیری ماشین، امکان تحلیل دقیق داده‌های بیومتریک مانند تشخیص چهره، اثر انگشت، صدا و عنبیه چشم را فراهم می‌کند. این فناوری‌ها قادرند فرآیند احراز هویت را با دقت بسیار بالا انجام دهند و به طرز قابل توجهی ریسک جعل هویت و سوءاستفاده از امضاهای الکترونیکی را کاهش دهند. علاوه بر داده‌های بیومتریک سنتی، تکنیک‌های بیومتریک رفتاری مانند تحلیل الگوهای تایپ و الگوهای تعامل کاربر، امکان شناسایی مداوم و غیرمخرب هویت فرد را در طول زمان فراهم می‌آورند. این تحلیل رفتارهای دیجیتال، نه تنها امنیت را افزایش می‌دهد، بلکه به شناسایی نشانه‌های حسن نیت یا عدم حسن نیت در تعاملات الکترونیکی کمک می‌کند. به عنوان مثال، پاسخ‌دهی منظم و به موقع، الگوهای تعاملی مثبت و پایبندی به زمان‌بندی‌ها از شاخص‌های رفتاری حسن

^۲ Electronic Signatures in Global and National Commerce Act

^۳ Qualified Electronic Signature

^۴ electronic IDentification, Authentication and trust Services

نیت محسوب می‌شوند. سامانه‌های هوشمند همچنین می‌توانند ناهنجاری‌ها و الگوهای مشکوک را به صورت فوری شناسایی کنند و از بروز تخلفات و تغییرات غیرمجاز جلوگیری نمایند. این ظرفیت‌های پیشرفته هوش مصنوعی در ارتقاء قابلیت استناد و انکارناپذیری قراردادهای الکترونیکی، نقشی کلیدی در اعتمادسازی میان طرفین، تضمین صحت معاملات دیجیتال و ارتقای حسن نیت در فرآیند قرارداد ایفا می‌کند.

۲-۳ تحلیل خودکار و مدیریت هوشمند قراردادهای الکترونیکی با استفاده از هوش مصنوعی

سیستم‌های هوش مصنوعی با بهره‌گیری از پردازش زبان طبیعی (NLP) و الگوریتم‌های یادگیری عمیق، قادر به تحلیل خودکار متن قراردادها هستند. این فناوری‌ها می‌توانند بندهای پرخطر، متناقض یا مغایر با قوانین و مقررات حاکم را به سرعت شناسایی کرده و پیشنهادهای اصلاحی مبتنی بر بانک‌های داده حقوقی و استانداردهای حقوقی ارائه دهند. این قابلیت به کاربران غیرمتخصص حقوقی امکان می‌دهد تا قراردادهایی با ساختار منسجم‌تر و ریسک کمتر تنظیم کنند و بدین ترتیب کیفیت و اطمینان‌پذیری اسناد حقوقی به طرز چشمگیری افزایش یابد.

علاوه بر این، هوش مصنوعی می‌تواند با تحلیل روند مذاکرات و واکنش‌های طرفین، الگوهای رفتاری مرتبط با حسن نیت را استخراج کند. عواملی مانند سرعت و دقت در پاسخ‌دهی، کیفیت پیشنهادات اصلاحی، شفافیت در ارتباطات و همکاری در حل مسائل قراردادی، شاخص‌هایی کلیدی برای سنجش حسن نیت هستند که هوش مصنوعی به صورت خودکار آن‌ها را پایش و گزارش می‌کند. در قراردادهای پیچیده و بلندمدت، این فناوری می‌تواند با نظارت پیوسته بر اجرای شرایط قرارداد، مدیریت زمان‌بندی‌های کلیدی و یادآوری مهلت‌های حیاتی، نقش مهمی در کاهش خطاهای انسانی، حفظ حسن نیت و جلوگیری از تأخیرهای احتمالی ایفا کند. همچنین، سیستم‌های هوشمند با تحلیل داده‌های تراکنش‌ها و رفتار طرفین، قادر به شناسایی تخلفات احتمالی و عدم پایبندی به تعهدات قراردادی هستند و می‌توانند هشدارهای پیشگیرانه صادر کنند. این روند موجب تسهیل حل و فصل اختلافات، افزایش شفافیت، تضمین اجرای موثر مفاد قراردادها و تقویت فضای اعتماد و حسن نیت میان طرفین می‌شود که به طور کلی بهره‌وری و رضایت طرفین را ارتقا می‌بخشد.

۳-۳ سامانه‌های هوشمند حقوقی و بهبود کارآمدی حل و فصل اختلافات قضایی

سامانه‌های هوش مصنوعی پیشرفته به واسطه تحلیل داده‌های حجیم و الگوریتم‌ها، قادر به بررسی و تحلیل پرونده‌های حقوقی مشابه در حوزه‌های قضایی مختلف هستند. این فناوری با شناسایی روندهای قضایی، نتایج احتمالی دعاوی را پیش‌بینی کرده و مشاوره‌های حقوقی مقدماتی و مبتنی بر شواهد را به طرفین قرارداد ارائه می‌دهد. چنین سامانه‌هایی به طرفین دعوا امکان می‌دهند پیش از ورود به فرآیندهای زمان‌بر و پرهزینه دادگاهی، ریسک‌های حقوقی خود را به طور دقیق‌تر ارزیابی کرده و راهکارهای جایگزین حل اختلاف مانند میانجیگری، داوری یا توافق‌های خارج از دادگاه را به عنوان گزینه‌های موثر و مقرون به صرفه در نظر بگیرند. همچنین، هوش مصنوعی می‌تواند در ارزیابی میزان حسن نیت طرفین در بروز اختلافات نقش مهمی ایفا کند. تحلیل دقیق رفتارها، مستندات دیجیتال و پیشینه تعاملات، به داوران و قضات کمک می‌کند تا تصمیمات عادلانه‌تر و مبتنی بر واقعیت‌های عینی اتخاذ کنند. این قابلیت باعث افزایش عدالت و کارایی نظام حقوقی شده و با تقویت فضای اعتماد و تعامل سازنده، به حفظ اصل حسن نیت در قراردادهای تجاری کمک می‌کند. همچنین سامانه‌های هوشمند در یاری رسانی به وکلا و قضات در تدوین استراتژی‌های موثر و مبتنی بر داده‌های واقعی نقش موثری دارند که موجب تسریع روند دادرسی و کاهش هزینه‌های حقوقی می‌شود.

پیشنهادهای

۱. با توجه به چالش‌های موجود در حوزه احراز هویت، اعتبار امضا و امنیت اطلاعات در قراردادهای الکترونیکی، ضرورت دارد قانون‌گذاران به سمت تدوین مقررات یکپارچه و هماهنگ در سطح فراملی حرکت کنند تا چارچوبی منسجم برای اعتبارسنجی امضای الکترونیکی، احراز هویت دیجیتال و تضمین امنیت قراردادهای الکترونیکی فراهم شود. اتخاذ استانداردهای جهانی مشابه مقررات eIDAS اتحادیه اروپا می‌تواند در این زمینه راهگشا باشد.
۲. توسعه و پیاده‌سازی سازوکارهای نظارتی و استانداردسازی کاربرد هوش مصنوعی در قراردادهای الکترونیکی، به ویژه در حوزه احراز هویت هوشمند، تحلیل خودکار متون قراردادی و مدیریت هوشمند اختلافات، ضروری است. این چارچوب‌ها باید شامل الزامات اخلاقی، شفافیت در عملکرد سامانه‌ها و حفاظت از حریم خصوصی کاربران باشند تا ضمن افزایش اعتماد، از سوءاستفاده احتمالی جلوگیری شود.
۳. سازمان‌ها و کسب‌وکارها با حمایت نهادهای دولتی و غیردولتی، باید از ظرفیت‌های هوش مصنوعی برای افزایش شفافیت، بررسی رفتارهای قراردادی و شناسایی شاخص‌های حسن نیت در تعاملات دیجیتال بهره‌مند شوند، زیرا این امر به کاهش اختلافات و افزایش قابلیت استناد قراردادها کمک شایانی خواهد کرد.
۴. ایجاد پایگاه‌های داده حقوقی هوشمند و در دسترس عموم که با تحلیل کلان‌داده‌های حقوقی امکان ارائه مشاوره و شناسایی بندهای پرریسک قراردادها را فراهم کنند، می‌تواند به افزایش کیفیت اسناد و کاهش ریسک‌های حقوقی منجر شود.
۵. تقویت پژوهش‌های بین‌رشته‌ای در حوزه حقوق فناوری اطلاعات و هوش مصنوعی و ارتقاء تعامل مؤثر میان متخصصان حقوق، فناوری و سیاست‌گذاری عمومی برای طراحی چارچوب‌های نوین حقوقی و فنی، امری ضروری است.
۶. تضمین حقوق کاربران و مسئولیت‌پذیری توسعه‌دهندگان فناوری از طریق تدوین سیاست‌های دقیق، شفاف و مسئولانه، به منظور حفظ اعتماد عمومی و پیشگیری از سوءاستفاده‌ها، اهمیت ویژه‌ای دارد.
۷. اتخاذ رویکردی جامع و هماهنگ در سطوح حقوقی، فناوری و اجرایی می‌تواند زمینه‌ساز ارتقاء امنیت، اعتبار و کارآمدی قراردادهای الکترونیکی و تضمین حسن نیت طرفین در تعاملات تجاری دیجیتال شود.

نتیجه‌گیری

تحولات فناوری در عرصه ارتباطات و تجارت، به‌ویژه گسترش قراردادهای الکترونیکی، نیازمند بازتعریف بسیاری از مفاهیم سنتی حقوق قراردادها است. در این میان، اصل حسن نیت که همواره نقش بنیادین در اعتبار، اجرای مؤثر و حل‌وفصل اختلافات ایفا می‌کند، اکنون باید در بستر دیجیتال و مبتنی بر ابزارهای نوین ارزیابی و تضمین شود. چالش‌هایی مانند احراز هویت طرفین، اعتبار امضای الکترونیکی، امنیت اطلاعات و تعارض قوانین، همگی به نحوی در تحقق یا نقض اصل حسن نیت تأثیرگذارند. در این زمینه، هوش مصنوعی به‌عنوان ابزاری نوین، قابلیت‌های گسترده‌ای در تحلیل رفتارهای دیجیتال، شناسایی الگوهای مثبت یا مخرب، بررسی انطباق قرارداد با قوانین، و حتی پیش‌بینی تخلفات دارد. این فناوری می‌تواند در تمامی مراحل چرخه قرارداد، از تنظیم تا اجرا و رسیدگی به اختلافات، نقش حمایتی و ارتقابخش ایفا کند. با این حال، استفاده مؤثر و مسئولانه از هوش مصنوعی نیازمند وجود زیرساخت‌های حقوقی مشخص، استانداردهای فنی، شفافیت عملکرد سامانه‌ها و رعایت اصول اخلاقی است. بنابراین، ترکیب

دستاوردهای فناوری با اصول بنیادین حقوقی، به‌ویژه اصل حسن نیت، می‌تواند راهی مطمئن برای ارتقاء سطح اعتماد، اعتبار و اثربخشی قراردادهای الکترونیکی در فضای تجاری نوین باشد.

منابع و مآخذ

- ۱) ابراهیمی. یحیی. مطالعه‌ی مفهوم و آثار حسن نیت. (۱۳۸۱). مجله‌ی حقوقی بین‌المللی. شماره ۴۱. ص ۶۲
- ۲) عمید. حسن. فرهنگ فارسی عمید. تهران. امیرکبیر، (۱۳۷۹). ج ۲
- ۳) جعفری لنگرودی. محمد جعفری. ترمینولوژی حقوق. (۱۳۹۴). چاپ بیستم. انتشارات گنج دانش
- ۴) کلینی رازی، ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق. (۱۳۸۹). الکافی، ج ۲. تهران: دار الکتب الاسلامیه
- ۵) نهج البلاغه نامه ۵۳
- ۶) مجلسی. محمدباقر. بحار الأنوار. (بی تا). ج ۷۲
- ۷) نیک بخش تهرانی. محمد حسن و آذرصابری. مهدی. (۱۳۸۱). آشنایی با تجارت الکترونیک و زیرساخت های آن. چاپ اول. تهران. انتشارات موسسه ایزایران
- 8) Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz. (2001). Gesetz über Rahmenbedingungen für elektronische Signaturen (Signaturgesetz). Bundesgesetzblatt. <https://www.gesetze-im-internet.de/signaturgesetz/>
- 9) Le Tourneau, ph, "Bonne foi", Repertoire civil Dalloz, Dalloz, Paris, 2005
- 10) Honnold John, 1991, Uniform law for international sale under the 1980 United Nations Convention, 2nd ed, Boston, Kluwer, p.132
- 11) European Parliament and Council. (2014). Regulation (EU) No 910/2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market (eIDAS Regulation). Official Journal of the European Union, L257, 73–114. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0910>
- 12) U.S. Congress. (2000). Electronic Signatures in Global and National Commerce Act (ESIGN), Pub. L. No. 106-229, 114 Stat. 464. <https://www.congress.gov/bill/106th-congress/house-bill/1714>

The position of good faith in electronic contracts and the role of artificial intelligence in guaranteeing it

Soudeh Hosseinmardi ¹
Setayesh haj Rajabali Tehrani ²
Amir Mohammad Tavakoli ³

Abstract

The principle of good faith, understood as fairness and honesty in the conduct of the parties, is one of the fundamental principles of domestic and international law and plays a crucial role in the formation of contracts. With the rapid expansion of electronic contracts as the primary tool of commercial interactions, the importance of adhering to this principle has increased more than ever. These types of contracts face numerous legal challenges, including identity verification, the validity of electronic signatures, data security, and conflict of laws. Due to the non-face-to-face and digital nature of electronic contracts, these challenges have become more complex and require innovative and effective solutions. In this article, using legal analysis and comparative study methods, the role of artificial intelligence in strengthening and ensuring the principle of good faith in electronic contracts is examined. With its capability to analyze large datasets, detect behavioral patterns, and automate legal processes, artificial intelligence can contribute to greater transparency, enhanced security, and improved trust between contracting parties. The findings of this study indicate that the integration of legal principles with emerging technologies can promote the responsible development of artificial intelligence and improve legal frameworks in the digital environment. Finally, several solutions are proposed to enhance legal structures and reinforce mutual trust between parties to electronic contracts.

Keywords

electronic contract, good faith, artificial intelligence, identity verification, data security

1-Master of Laws in Environmental Law- Islamic Azad University- Central Tehran Branch. Email: H_soudeh@yahoo.com

2-Bachelor's student- Islamshahr Azad University- Islamshahr Branch. Email: Setayesh15t@gmail.com

3-PhD student of Private Law -Islamic Azad University- UAE Branch- Teaching Assistant- Faculty of Humanities- Law Department- Islamic Azad University. Email: Amirmohamad.tavakoli@gmail.com